

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lidová hudba Lašska a její reflexe ve tvorbě Leoše Janáčka

Folk music od „Lašsko“ and it's Reflection in Work of Leoš Janáček

Markéta Tylšarová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jana Veverková

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání -

Sbormistrovství se zaměřením na vzdělávání

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Lidová hudba Lašska a její reflexe ve tvorbě Leoše Janáčka vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Místo a datum odevzdání práce

.....

Podpis

Děkuji Mgr. et Mgr. Janě Veverkové za vstřícnost, ochotu a odborné vedení při psaní této bakalářské práce.

ANOTACE

Práce sleduje více cílů. Jedním z nich je zaměřit se na projevy lidové kultury na Lašsku, zvláště pak na lidovou hudbu lašského regionu. Cílem je též popsat charakteristiku lašských lidových písní. Stěžejním cílem práce je zjistit, jakým způsobem se lidová hudba odráží ve tvorbě Leoše Janáčka.

KLÍČOVÁ SLOVA

Lašsko, Leoš Janáček, lidová píseň, lidové tradice, folklor, specifika lašských lidových písní

ANNOTATION

The work follows more goals. One is to focus on expressions of popular culture Lachia, especially for folk music Lachian region. The aim is also to describe the characteristics Lachian folk songs. The main objective is to determine how the folk music reflects the creation of Leos Janacek.

KEYWORDS

Lachian, Leos Janacek, folk song, specifics, Lachia folk song, folk culture

Obsah

Úvod.....	7
1 Laško jako součást regionální kultury.....	8
1.1 Geografické vymezení regionu	8
1.2 Historie	11
1.3 Původ názvu Laško.....	12
2 Lidová kultura.....	14
2.1 Lidové tradice.....	14
2.2 Lašská hymna.....	14
2.3 Lidový kroj.....	14
2.3.1 Ženský kroj	15
2.3.2 Mužský kroj.....	16
2.4 Lidová architektura	18
2.5 Lašské nářečí.....	19
2.6 Lašské folklorní soubory a cimbálové muziky	20
2.7 Lašské pokrmy	22
2.8 Významní rodáci Laška a okolí	23
3 Lidová píseň na Lašku.....	29
3.1 Folklor	29
3.2 Lidová píseň	29
3.3 Charakteristika lidové písně.....	29
3.4 Klasifikace lidových písní.....	30
3.5 Vokální a instrumentální typ lidové písně	33
3.6 Lidová píseň na Lašku.....	34
3.7 Lidový tanec.....	34
3.8 Klasifikace lidových tanců.....	34
3.9 Lidové tance na Lašku.....	35
3.10 Muzika k tanci.....	36
3.11 Výzva k tanci.....	36
3.12 Nejznámější druhy tanců na Lašku.....	36
4 Lašské lidové písně a koledy	42
4.1 Hudební charakteristika lašských lidových písní.....	42
4.2 Hudební charakteristika lašských lidových koled.....	43

5 Leoš Janáček	45
5.1 Janáčková tvorba na Hukvaldech	45
5.2 Janáček a folklor	49
5.3 Tvorba sborová a kantátová	50
5.4 Další oblasti tvorby	51
6 Závěr	53
7 Seznam použitých informačních zdrojů:	54
8 Seznam příloh	57
Příloha 1 – Notové ukázky lašských lidových písní z knihy O Janáčkových Hukvaldech	57

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Lidová hudba Lašska a její reflexe ve tvorbě Leoše Janáčka. Janáčková lidová hudba mě zaujala svou originalitou a obzvláště mě zaujal styl, jakým Janáček pracuje s lidovou písní. Vždy mě zajímalo, čím je jeho hudba tak nenapodobitelná a proč bylo jeho největší inspirací pro tvorbu právě Lašsko.

První kapitola je věnována charakteristice regionu Lašsko z několika různých hledisek. Nejprve se zde zaměřuji na geografickou polohu regionu a na popis měst, kterými je region vymezen. Kapitola dále pojednává o historii Lašska a také o původu názvu regionu. V další kapitole se zabývám Laškem a jeho projevy lidové kultury. Podrobně se zde zabývám lidovými tradicemi, lašskou hymnou, lidovým krojem, lidovou architekturou, obecně charakterizují lašské nářečí, dále se zabývám lašskými folklorními soubory a cimbálovými muzikami, popisují, jaké jsou oblíbené lašské pokrmy, a v závěru kapitoly zmiňuji několik významných osobností narozených v tomto regionu. V další kapitole Lidová píseň na Lašsku pojednávám o folkloru a lidové písni obecně, dále se zaměřuji na obecné charakteristiky lidové písně a jmenuji její druhy. V kapitole dále pojednávám o obecných charakteristikách lašských lidových písní a lašských lidových tanců, přičemž se do hloubky zaměřuji na druhy lidových tanců. V další kapitole se na základě rozboru zabývám hudební stránkou lašských lidových písní a koled. Poslední kapitola pojednává o Leoši Janáčkovi v souvislosti s jeho tvorbou na Hukvaldech i v souvislosti s jinými oblastmi jeho tvorby.

1 Lašsko jako součást regionální kultury

1.1 Geografické vymezení regionu

Oblast se nachází mezi Kravařskem, Valašskem a Těšínským Slezskem, na severu prostupujícím s oblastí obydlenu Vasrpoláky. Autoři publikace *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* charakterizují tuto oblast jako „nepříliš velkou oblast ležící v pásmu kolem Kopřivnice, Příbora, Frýdku-Místku, Ostravy, Frýdlantu nad Ostravicí a částečně i v sousedství Štramberka a Frenštátu pod Radhoštěm na přechodu k Valašsku.“ Je to ta část českého obyvatelstva v severovýchodním cípu Moravy a přilehlé části těšínského Slezska, která se kulturně ocitá na hranici Hané, popř. Záhoří, a Valaška, ale též národnostně smíšeného Kravařska a která „nezdělila, ani si sama od sebe nevypěstovala etnografické povědomí vzájemnosti a kulturní jednoty.“ (3. 457)

Lašská krajina se rozprostírá v povodí těchto řek: Ostravice (po obou březích), Odry, Lubiny, Ondřejnice, Jičínky a Sedlnice. Lašsko jako oblast můžeme rozdělit na dvě podoblasti: Moravské Lašsko a Slezské Lašsko. Moravské Lašsko je oblast etnograficky pestřejší a národnostně málo vymezená. Naproti tomu Slezské Lašsko je region etnograficky chudší a národnostně složitější. Tyto dvě podoblasti Laška tvoří dohromady tzv. Moravskoslezské Lašsko, které zahrnuje původní obyvatelstvo nížin, podhůří i hor. Je to kulturní dědictví lidu, který spojuje jazyk, písně, tance i výtvarný projev. Z geografického hlediska můžeme region dělit také na Velké Lašsko a Malé Lašsko. Region Lašsko podléhá ještě také jiným druhům dělení. Podle krajinného rázu, podle kroje, některých druhů tanců a tanečního stylu, můžeme také Lašsko rozdělit na tři podoblasti:

1. Valašskolašské pomezí (od Frenštátu pod Radhoštěm ke Kunčicím, Tiché, Kozlovicím a Hukvaldům)
2. Lašsko horské (v pásmu celého beskydského pohoří)
3. Lašsko nížinné (až k Ostravě)

Správním centrem Lašska je město Ostrava, jeho kulturním centrem však spíše město Hukvaldy. Na Lašsku dále můžeme nalézt rázovitá městečka anebo vesničky, jako jsou např. Albrechtíčky, Sklenov, Kozlovice, Rychaltice, Tichá, Jablunkov, Hodslavice a další.

Zajímavostí regionu je tzv. Lašská brána Beskyd, malá turistická oblast ležící na severovýchodě Moravy, v krajině Podbeskydí, která tvoří pomyslnou bránu do Beskyd. Oblast vymezují čtyři větší města regionu: Kopřivnice spojená s automobilovými závody Tatra, Štramberk označovaný za moravský Betlém, Příbor – jedno z nejstarších měst severovýchodní Moravy a hudbou protkané Janáčkovy Hukvaldy (znázorňuje obr. 1).

Kopřivnice

Město Kopřivnice se nachází na severní Moravě v podhůří Beskyd a čítá více než dvacet tisíc obyvatel. Kopřivnici najdeme mezi dvěma kopci – Červeným kamenem a Bílou horou. Na úbočí Červeného kamene leží zřícenina hradu Šostýn, která spolu se sousedními hrady - štramberským a hukvaldským hradem ve své době plnila roli ochránce Jantarové stezky, tedy obchodní stezky vedoucí skrze Moravskou bránu. Město mělo dlouhou dobu spíše vesnický charakter – roubené domy, pole, pouhých šest tisíc obyvatel. Až rozmach automobilky Tatra v 70. letech dvacátého století výrazně proměnil tvář města. Historii automobilky Tatra zachycuje expozice v technickém muzeu v centru města. Za zhlédnutí jistě stojí např. neogotický kostel sv. Bartoloměje či muzeum Fojtství. Při putování okolím turisté většinou zavítají na rozhlednu na Bílé hoře či Bezručovu vyhlídku. S Kopřivnicí je spojeno slavné jméno olympionika Emila Zátopka či malíře a ilustrátora Zdeňka Buriana.

Štramberk

Oficiální turistický portál *Folklorika* přezdívá Štramberk jeho známým přізviskem „Moravský Betlém“. Štramberk je horské městečko ležící v centru Štramberské vrchoviny na svazích Zámeckého kopce, Kotouče, Bílé hory, Libotínských vrchů a Červeného kamene v podhůří Beskyd. Dominantou města i širokého okolí je zřícenina hradu Stallenberg s válcovou věží zvanou Trúba. Štramberk založil 4. prosince 1359 syn českého krále Jana Lucemburského (1296 – 1346), moravský markrabě Jan Jindřich Lucemburský (1322 – 1375), mladší bratr římského císaře a českého krále Karla IV. (1316 – 1378), povýšením podhradí na město. Město proslavila dnes velmi známá

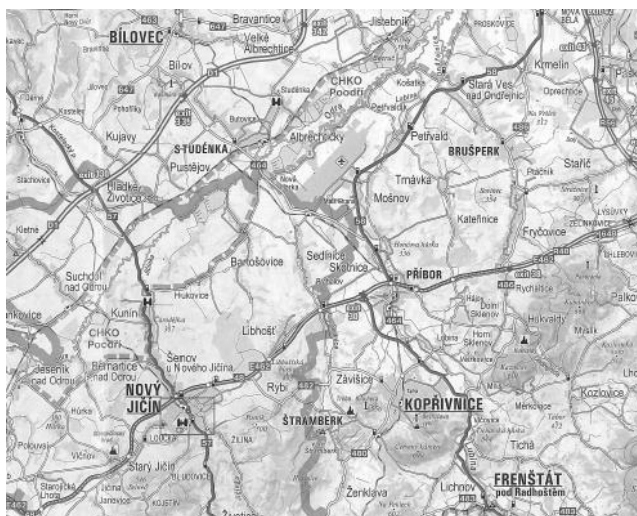
Jeskyň Šipka, která dokládá osídlení města již v době prehistorické, a také cukrářský výrobek zvaný Štramberské uši (2.7).

Příbor

Příbor, město rozkládající se po obou březích řeky Lubiny, je jedním z nejstarších měst severovýchodní Moravy. Téměř celé město je kolem dokola lemováno předhůřím Beskyd, odkud lze dohlédnout např. na Štramberskou Trubu, Radhošť či Hukvaldy. Město má bohatou historii, bylo založeno Frankem z Hückeswagenu již v roce 1251 jako osada s městským právem. Významnými rodáky z Příboru jsou např. zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud, zakladatel moravského místopisu Řehoř Wolný, filosof a národní buditel Bonifác Buzek nebo třeba spisovatel Josef Kresta.

Hukvaldy

Obec čítá téměř dva tisíce obyvatel. Rozprostírá se v podhůří Beskyd, na úpatí Palkovických hůrek. Dominantu města tvoří zřícenina druhého největšího hradu na Moravě. Město je proslulé jako rodiště hudebního skladatele Leoše Janáčka (5).

Obr. 1) mapa, Lašská brána Beskyd

1.2 Historie

Označení *Lach*, *Lašsko* se podle historiků ustálilo až na konci 20. století, z lingvistického hlediska jde též o označení novodobé.

Následující poznatky historiků uvedené v publikaci *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* dokládají těžký proces získávání informací o Lašsku. „*K. Jurende připisuje oblast až po Místek Valachům a na soutoku Odry, Opavy a Ostravice slovanským Slezanům. Do mapy Lachy nepojal ani J. Bayer, ačkoli jiné etnografické skupiny i s náznakem jejich rozšíření uvedl. Označení Lachové je zmíněno teprve v práci A. Maniaka (1839), kde jsou jako Lachové označeni slezští Slované žijící na malém okrsku a tvořící přechod od Moravanů k Polákům. Od Moravanů se lišili nářečím a výslovností, v kroji se blížili Němcům z Kravařska. V téže době se o regionu zmiňuje také Pavel Josef Šafařík, ovšem bez sebemenších podrobností. Historiku B. Dudíkovi Laši splynuli s Vasrpoláky z blízkého Slezska.*“ (3, s. 457).

Obecně můžeme tvrdit, že obyvatelé Moravskoslezských Beskyd Lachy nazývali lid žijící v nížinách horního povodí řek Olše, Ostravice, Visly a později i Odry. Jak ale přesně vznikl název regionu Lašsko, potažmo také označení jeho obyvatel – Laši, Lachové, je na základě historicky doložených zmínek o Lašsku velice sporné. Kdo je to Lach a kde leží hranice Laška, historicky významného evropského regionu, nevědí mnohdy ani sami Laši. Na základě historických údajů v *Lidové kultuře* je historie označení obyvatel lašského národa popsána takto. „*Lachové sice použito již roku 1775 v těšínském urbáři (pro obyvatele nížinné oblasti na Těšínsku), z toho ovšem neplyne, zda označení používal místní lid. Ve většině zdrojů o této oblasti (spisy o obyvatelstvu Moravy z přelomu 18. a 19. století) nejsou Laši uvedeni; ve zmínkách o území, které bylo později spojováno s jejich výskytem, a které se v těchto odborných pracích vyskytují, jsou Laši charakterizováni jinak.*“ Podle doložených pramenů, zmiňovaných v pořadu *Folklorika* „*byli často označováni dle vesnic, které obývali, např. „Chlebovjané“ z vesnice Chlebovice, „Kozlovjané“ z vesnice Kozlovice.*“ nebo *Metylovjané* z vesnice Metylovice. Pakliže byli označeni „*Lachové*“, pocházelo toto pojmenování pravděpodobně z jazyka vrchnostenských úředníků a platilo za hanlivé. Vesnice, které byly později označeny za Lašsko, byly totiž odjakživa ve sporu s vesnicemi valašskými. Prapůvod sporu souvisí s tzv. valašskou kolonizací v západních Karpatech, kdy proti sobě stály dvě strany; *Górali*

a *Laši*. Později se jednalo spíše o spor o hospodářství. Valašsko bylo krajem existenciálního hospodářství, chovu ovcí - naproti tomu tradičnější, avšak chudší Lašsko, bylo založeno na pěstování obilovin, tedy regionem rolnickým. Vesnicím na Valašsku se tedy pravděpodobně právě díky chovu dostávalo většího uznání než vesnicím na Lašsku. Podle etnografa Václava Michaličky je „v rozporu s tímto faktem okolnost, že ti, kteří byli svými sousedy označováni za *Lachy*, se sami více považovali za *Valachy*, tedy za lid přináležící zčásti ke karpatským osídlencům.“ Z toho vyplývá, že kdo byl *Lachem* a kdo *Valachem*, je bylo sporné, tehdejší občan Lašska či Valašska mohl sám sebe řadit k tomu či onomu „národu“ a to nikoli dle toho, na kterém území regionu či ve které obci žil, ale v podstatě pouze na základě toho, jak se sám cítil. (3, 457)

1.3 Původ názvu Lašsko

Etnograf Václav Michalička, který mluví např. mj. v televizním pořadu *Folklorika*, říká, že „počátky Lašska jakožto regionu se v rámci výzkumu datují poměrně nedávno, první zmínky se objevily v roce 1893, kdy tento kraj Laškem nazval sám hukvaldský rodák Leoš Janáček.“ Michalička dále tvrdí, že „Samotný název Lašsko se vynořuje teprve s vlastivědným zájmem na přelomu 19. a 20. stol. Jde o oblast, která se částečně lidovou kulturou a především nářečím odlišovala od Valašska na jihu a hlavně od poněmčelého Kravařska na západě. Podle historika a propagátora Lachů Joži Vochaly ovšem zabíralo kmenové území Lachů celé území východně od Sudet a severně od Karpat až po horní Povislí, ostatně v souladu s některými staršími zprávami až po malé Krakovsko a Sandoměřsko, tedy území osídlené snad na úsvitu slovanských dějin Holasici, s nimiž J. Vochala ztotožnil novodobé Lachy.“ Ještě na počátku 20. století však název nebyl ještě úplně rozšířen; kmenové vědomí Lachů nebylo totiž v té době ještě nijak zvlášť vyvinuté. Dokladem toho jsou slova Č. Ostravického z počátku 20. stol., která jsou uvedena v *Lidové kultuře: Národopisné encyklopedii Čech, Moravy a Slezska* a říkají, že „vědomí kmenové není u moravských Lachů valně vyvinuté, Lach všeobecně nazývá svou řečí moravskou a sebe zove prostě Moravcem, a když už, tedy se prohlásí spíše *Valachem* než *Lachem*, zato však rád svého bližního nazve *Lachem*, což pak vždycky příhanou vyzní.“ (3. s. 457)

V dnešní době je „*Lašsko*“ běžně užívaným termínem pro tento etnograficky vymezený region, více ale než jako region etnografický je dnes Lašsko bráno jako region kulturní. Označení Lach naštěstí dávno neplatí za nadávku, obyvatelé Laška i přistěhovalci jsou patrioty svého kraje. Ostudou pro Lacha je neznat např. Palkovské hory, Lysou horu či Prašivou, stejně tak, jako neznat např. hudebního skladatele Leoše Janáčka, který obohatil Lašsko po umělecké stránce, sám byl milovníkem a velikým patriotem svého kraje a dal Lašsku širší povědomí. Etnograf Václav Michalička charakterizuje Lašsko v dnešní době takto: *„Lašsko je v dnešní době podle vědců uměle vytvořený konstrukt skupiny intelektuálů 19. stol. Tento konstrukt ale obyvatelé Laška přebírají, berou jej za své, a aktivně se hlásí ke svému kraji i k jeho tradicím; doslova si „své“ Lašsko přivlastnili. Přestože je Lašsko vědci bráno za konstrukt, tradice Laška a hluboké vlastenectví lašského národa tyto výroky převyšují.*

2 Lidová kultura

Díky svým lidovým zvykům a tradicím byl region Lašsko bohatou inspirací pro řadu umělců. Mnohé lidové zvyky či tradice pocházejí z Těšínska, odkud na Lašsko v minulosti proudily silné kulturní vlivy.

2.1 Lidové tradice

Většina lidových tradic je shodná v celém regionu.

Jedna z velmi starých tradic Laška je tzv. svěcení palem. Tradice je rozšířena po celé České republice, avšak spíše pod názvem svěcení ratolestí. Traduje se na Květnou neděli a tak jako pro všechny farnosti po celé ČR, je neodmyslitelná také pro farnost v lašském městečku Příbor, kde jej obnovil Mořic Jurečka. Zvyk vypadá tak, že kolem kostela je shromážděn zástup lidí se svým farářem. Čtyři lidé, obvykle muži, nesou přibližně čtyři metry dlouhé stvolý spletené z lískových prutů připomínající ohromné velikonoční pomlázky. Vrcholky stvolů jsou obvykle ozdobeny čerstvým zeleným chvojnám a barevnými pentlemi. Za doprovodu hudby pak průvod vstupuje do kostela a kněz kropí nazdobené stvolý svěcenou vodou.

Další neodmyslitelnou tradicí lašského regionu je volba lašského krále, která se koná jednou za rok v obci Čeladná. Místo koruny je králi na znamení koruny dána purpura. Lašským králem byl zvolen *Zdeněk Krulíkovský*. (2.8)

2.2 Lašská hymna

Autorem lašské hymny „Hola, Laši, doba idě“, je *Zdeněk V. Krulíkovský*. (2.8)

2.3 Lidový kroj

Lašský kroj je lidový oděv z okolí Orlové, Lazů a Bohumína rozšířený až k Frýdku-Místku. Na jeho formování měla vliv rolnická kultura i hospodářský a společenský vývoj na konci 19. stol., jedná se tedy o poměrně mladý typ kroje. Pro svou obyčejnost na první pohled ničím nevynikal.

2.3.1 Ženský kroj

Spodní oděv

Jinak se mu také říkalo rubáč. Tvarem to byla vlastně dlouhá noční košile, ale s krátkými rukávy. Měla rozparek u krku, který se zapínal na knoflíčky; náprsenka byla ozdobena sámkováním. Mohla sloužit také jako noční prádlo, v létě pak sloužila jako pracovní oděv.

Svrchní košilka

Svrchní košilka neboli také kabotek či rukávce se šila z rovných dílů tenkého plátna a svým střihem se lišila od kabotků jiných slezských krojů. Rukávy sahající po loket se stahují protaženou tkanicí, která by podle pravidel lašského kroje měla být stejné barvy jako hedvábná stuha v pase a na čepici. Přední díl košilky byl buďto rozstřižen nebo byl opatřen rozparkem. Zdobilo jej sámkování a bílá dírková výšivka. Starší košilky měly úzký, stojatý, bíle vyšíváný límeček; mladší měly malý nařasený límec neboli krejzlíček zdobený výšivkou nebo krajkou.

Vesta

Jiným názvem živůtek nebo také kordulka nebo lajblik. Oblékala se na košilku, byla měkká z batistu, z látek vlněných i bavlněných a podložená plátnem. Byla sešita se sukni stejného materiálu.

Sukně

Obvyklá délka sukně byla do poloviny lýtek. Tradičním materiálem pro výrobu sukni bylo tzv. vrapované, tedy velice nadrobno naskládané, plátno černé či bílé barvy. Sukně se skládala ze tří až pěti plátěných, naškrobených a nažehlených spodnic. Sukně, stejně jako živůtek, byly převážně vyráběny z látek vlněných a bavlněných, často z batistu. Většinou byly světlé barvy a byly potištěné nejrůznějšími rostlinnými motivy. Nikdy se nenosily bez zástěry.

Zástěra

Obvykle se vyráběla ze stejného materiálu jako sukně; další možností mohla být plátěná zástěra bílé barvy nebo pak barevná, vyrobená z hedvábí. Častým materiálem k ozdobení byl modrotisk. Vpředu musela zástěra sukni přesahovat o několik centimetrů. Vyskytovaly se dva druhy zástěry. Oba se šily většinou stejně dlouhé, byly však rozlišně

upravované. Prvním typem zástěry byl fěrtoch neboli šorec, který se vázal se odzadu dopředu a byl obvykle bílé či černé barvy, popř. barevný, vrapovaný. Druhým typem byl fěrtůšek či fěrtůška neboli také přednice. Vázala odpředu dozadu, nejčastěji měla modrou barvu nebo byla zbarvena modrotiskem. Mohla být buďto nabraná nebo i hladká.

Typický účes

Typickým účesem ke kroji byly hladce rozčesané vlasy s pěšinkou uprostřed, vzadu spletené v jeden cop. Na konec copu se vázala asi 5 – 7 cm široká mašle. Svobodné dívky nosily cop volně spuštěný po zádech, vdané ženy si dávaly vlasy pod vyšívaný čepce tak, aby nad čelem byly vidět na tři prsty, starší ženy stáčely vlasy v týle do tzv. čipky, tedy uzlu nebo drdolu, a čepce pod ním zavázaly tkanicí.

Ozdobné prvky

Ozdobnými prvky k ženskému kroji byly např. vyšívaný čepce nebo šátek. Šátek byl obvykle bílý plátěný, tylový nebo i květovaný. Šátek se vázal na čepce třeba při cestě do kostela nebo do města. Bez šátku jej žena nosila v týle ozdobený stuhou, např. k tanci nebo při významných obřadních příležitostech. Čepce se skládal z dýnka a náčelku, bíle vyšitých řetízkovým stehem, někdy doplněný kovovým flitrem a korálky. Mohl být různých barev; svatební čepce měly bílou stuhu.

Obutí

Obvyklým obutím byly nízké černé střevíce nebo šněrovací botky vysoké do půli lýtek. Do bot se nosily bílé bavlněné punčocháče.

Přehozy

Přehoz byl nezbytnou výbavou ženy pro venkovní prostředí. K výrobě většinou posloužily nešité, prosté textilie z plátna.

Dlouhé kabáty

Nebyla to běžná součást oděvu, používal se zřídka – např. při obřadních příležitostech.

2.3.2 Mužský кроj

Kalhoty

Existovaly dva typy mužských kalhot. Prvním typem byly kožené kalhoty, ty byly typickým druhem pro západní Moravu. Na vnější straně nohy pod kolenem se buď zapínaly, nebo svazovaly koženou vázačkou. Nahoře měly většinou dva rozparky. Druhým typem byly kalhoty ze sukna, to byl typický druh pro východní Moravu. Měly jeden až dva rozparky a svazovaly se zdobeným šňůrováním. U kalhot ze sukna byl používán kožený opasek. Speciálním druhem byly kalhoty z Těšínska. Byly podobné jako kalhoty ze západní Moravy a navíc byly prodlouženy do vysokých bot.

Košile

Košile neboli jinak také řečeno halena, byla střižena a vyrobena z rovných dílů bílého plátna s širšími rukávy. V zápěstí nebyly zúžené, jak tomu u košil jiných krojů bylo zvykem. Zdobené byly drobnými výšivkami neboli znaky. Tyto výšivky byly šity křížkovou metodou a objevovaly se na konci výstřihu, popř. kolem límečků nebo kolem rukávů. Nejčastěji měly černou nebo černočervenou barvu. Výšivky nebyly šity kvůli zpevnění ani pro okrasu, ale vyznačovaly vlastnictví košile.

Vesta

Vesta, jinak řečeno také bruslek, byla bez límce. Nejčastěji měla červenou barvu, obvyklým materiálem pro výrobu bylo ale i fialovočervené, modrošedé nebo černé sukno. Na bocích vesty byly kapsy.

Punčochy

Původně byly přetažené nahoru přes dolní okraj kalhot. Délka kalhot se ovšem v průběhu času postupně prodlužovala, nošení punčoch tedy postupně ztrácelo význam, až úplně zaniklo.

Obutí

Vysoké, černé, kožené boty.

Pokrývka hlavy

Plstěný klobouk obvykle černé barvy se střechou zatočenou nahoru. V zimě se místo klobouku nosila beranice, tzv. baraňa.

Kabát

Nejjednodušší byly huně z hrubého sukna, které byly jednoduchého střihu písmene T, délkou asi po pás. Nosily se rozhalené na prsou, takže pod nimi bylo vidět spodní oděv. Za teplých dní se huně nosily jen na jednom rameni. Zapínaly se pomocí řemínku pod krkem.

2.4 Lidová architektura

Pro lašský kraj je typické dřevěné stavitelství, jehož největší rozkvět můžeme pozorovat v 18. století. Tenkrát lašský kraj dřevem přímo oplýval. Ze dřeva byly celé vesnice, i kostely. Není divu, Lašsko je dodnes kraj hojně zalesněný, dřevařský průmysl se zde vyskytuje dodnes. Odkaz na dobu, kdy se stavělo výhradně ze dřeva, nám poskytují památky lidové kultury, jako jsou tradiční roubenky, některé dochované dřevěné kostely, tkalcovský stav zvaný lašským nářečím vařtat (2.5), pastýřova píšťala vyrobená ze dřeva, dřevěná čutora (2.5) či váhy vyrobené ze dřeva. Dřevěné byly též starobylé úly pro včely, na některých místech jsou též dochované.

Starobylým a typickým znakem lašské lidové kultury byla keramika. Z keramiky se vyráběly např. talíře, hrníčky nebo džbánky. Obvyklým motivem, kterým se tyto keramické výrobky zdobily, byla malovaná kytička, v níž převládala velká červená růže a žlutý tulipán s oranžovými okraji nad drobnými kvítky modré a hojnou zelení listů. Hojné využívání keramiky v tomto regionu dokládají také např. starobylá zelená kachlová kamna na hukvaldském hradě. Častým lidovým výtvarným projevem lašského regionu byla také malba na sklo či řezba. Lašské obrázky na skle mají ponejvíce náměty liturgické. U řezbářství, které mohli Laši hojně provozovat zejména díky již výše zmíněnému dostatku dřeva v kraji, to bylo podobné – jde převážně o lidové sošky světců, vyřezávaly se i třeba celé betlémy. Časté byly i třeba sošky madony. Dále se vyřezávaly ozdobné truhly, police, ozdobné židle i další druhy starobylého nábytku.

2.5 Lašské nářečí

Lašský dialekt má svůj základ v češtině a rovněž v obecné ostravštině. Zdánlivě může připomínat polštinu. Pro svou hudebnost, zvučnost a vzácný rytmický spád bývá často inspirací nejen pro jazykovědce. Mezi základní charakteristiky lašského nářečí je přízvuk na poslední slabice. Dalším typickým znakem je úsečnost, díky které zaniká délka slova ve slabice, která se jinak vyslovuje dlouze (např. slova provázek, kúsek, drobného se na Lašsku ve skutečnosti vyslovují provazek, kusek, drobneho). V lašském dialektu je příznačné též změkčování slabik de, te, ne (dě, tě, ně), rovněž typická je přeměna a v o – vološ (voláš), jo (já), apod.

Slovníček (příklady):

děvucha – děvče

synek – kluk

taleř – talíř

kura – slepice

ležka – lžička

vařtat – tkalcovský stav

čutora - polní láhev

palárňa – lihovar

kúpeľka – koupelna

králičárna - králíkárna

podtínek – zápraží

grifný – elegantní

šouný – pěkný

fajný – mající dobrou povahu

2.6 Lašské folklorní soubory a cimbálové muziky

Lidovou píseň na Lašsku hojně udržují také dnešní folklorní soubory spolu s jejich cimbálovými muzikami. Díky aktivní prezentaci lidového umění se tak společně zaslужují o sdílení kulturního odkazu tohoto regionu.

Ondrášek

Dětský folklorní soubor Ondrášek z Frýdku-Místku byl založen v roce 2001. V současnosti je skupinou dětí od tří do třinácti let. Malí tanečníci, zpěváci a muzikanti se už od útlého dětství učí porozumět lidovým tradicím a podílí se svým vystupováním na jejich zpracování pro veřejnost. Choreografkou a uměleckou vedoucí je Lenka Dujková. Pohybovou přípravu má na starosti Martina Kužmová. Organizační vedoucí a statutární zástupkyní souboru je Ing. Lenka Juršová.

LSPT Ondřejnica

Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica vznikl v roce 1977 ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Soubor se od svého založení snaží nalézat a oživovat písně a tance svého regionu na jihozápadním okraji Ostravy. Součástí souboru je Malá Ondřejnica s malými tanečnicími a zpěvačkami ve třech věkových skupinách. Soubor se zúčastňuje festivalů a přehlídek v České republice i v zahraničí – např. Francie, Itálie, Anglie. Vedoucí taneční skupiny je Yvona Voráčová, pěveckým pedagogem Marie Matějová, uměleckou vedoucí souboru je od jeho založení Eliška Krejčíčková. Vystoupení souboru doprovází muzika Ondřejnica s primášem Kamilem Šperlínem.

SLPT Hukvaldy

Soubor lidových písní a tanců Hukvaldy byl založen v roce 1971. Od konce sedmdesátých let soubor doprovázela cimbálová muzika v čele s uměleckým vedoucím Arnoštem Fabrigerem. Uměleckou vedoucí byla Alena Polochová z Rychaltic. Repertoárem souboru byly převážně sbírky písní a tanců Vincence Sochy ze Lhotky. Účastnil se soutěží a přehlídek. Pořádal lašské bály na Hukvaldech, spolupracoval s dětským národopisným souborem Lašánek.

Lašánek

Soubor nesoucí jméno svého kraje vznikl březnu roku 1981 v Hukvaldech, přičemž 17. března proběhla první schůzka zakladatelek s dětmi. Zakladatelkami a

uměleckými vedoucími dětského národopisného souboru Lašánek jsou učitelky ze ZŠ Hukvaldy – Iva Jílková a Mgr. Alena Polochová. V roce 1985 vznikla v prostředí Lašánku malá cimbálová muzika, která od toho roku začala soubor doprovázet a vystupovat spolu s ním. Od roku 1990 nese název hukvaldského zbojníka Gajdušek. Zakladatelem a uměleckým vedoucím Gajduška je Mgr. Vladan Jílek, který potom v roce 2001 založil v Kopřivnici cimbálovou muziku Pramínky.

Gajdušek

Cimbálová muzika Gajdušek byla založena roku 1985 jako součást národopisného souboru Lašánek při ZŠ Hukvaldy. Od roku 1990 nese jméno Gajdušek. Zakladatelem a uměleckým vedoucím Gajduška je Mgr. Vladan Jílek.

Pramínky

Cimbálovou muziku pramínky založil v září roku 2001 na ZUŠ Zdeňka Buriana v Kopřivnici Mgr. Vladan Jílek. Cimbálová muzika Pramínky natáčela v České televizi v Praze na Kavčích horách, pro Českou televizi natáčela také v Brně a Ostravě. Doprovázela např. valašskou zpěvačku lidových písní Jarmilu Šulákovou. Cimbálová muzika Pramínky vystupovala také na Mezinárodním hudebním festivalu Janáčkovy Hukvaldy.

Hurčánek

Dětský folklorní soubor pocházející z Ostravice. Svou činnost zahájil v roce 2003.

Ostravička

Dětský folklorní soubor Ostravička funguje od roku 1982. Kromě lidové slovesnosti Lašska se zaměřuje také na oblasti Těšínského Slezska a moravskoslovenského pomezí. Zakladateli a zároveň současnými vedoucími jsou Marie a Stanislav Novákoví.

Kotci

Cimbálová muzika Kotci svůj vznik datuje v roce 1972 ve Frýdlantu nad Ostravicí. Vznikla původně jako rodinná kapela rodiny Kotků. Dnes je vedoucím souboru Ing. David Kotek, jedním ze zakladatelů byl Ignác Kotek, u něhož začátkem 20. století zapisoval písně i sám Leoš Janáček. Nejdříve se muzicírovalo výhradně v kruhu

rodinném a pro přátele, později na dvorku rodinného domku Štěpána Kotka, který byl dlouholetým primášem. Programy a veřejná vystoupení Kotků doplňuje Frýdlantská chasa, kterou tvoří povětšinou tanečníci, ale i další nadšenci pro folklor.

2.7 Lašské pokrmy

Lašský pokrm je velice skromný, tak jako samotný lašský kraj. Součástí pokrmů jsou často brambory, zelí, vejce nebo fazole. Oblíbenými plodinami jsou třeba také máta nebo černý bez, ze kterých si nejenom Laši varí lahodný čaj. Oblíbeným nápojem je nejen zde na Lašsku také nealkoholická bezová limonáda. Z černého bezu se i v tomto kraji připravují kosmatice. Jsou to květy černého bezu, které se obalují v palačinkovém těstě a smaží (na sladko, na slano). Dalším oblíbeným lašským jídlem, často připravovaným, je např. také vepřové koleno. Také v lašských domácnostech bychom mohli najít frgály. Tento druh sladkého pečiva má svůj původ sice na Valašsku, hojně se ovšem peče i v sousedních krajích a tradice pečení frgálů postupně pronikla do všech moravských krajů i dále do Čech. Nejde o typické koláče, typický frgál má průměr kolem třiceti centimetrů. Frgály se pečou z kynutého těsta a typické je pro ně užití pouze jedné náplně na celý koláč, nikoli náplně kombinovat. Samozřejmě se vyrábějí a prodávají i frgály např. makovotvarohové, to už ale pak není typický frgál. Připravují se výhradně na sladko, slané náplně jsou spíše výjimkou. Mezi nejpopulárnější náplně patří maková, povidlová, tvarohová a hrušková. Kuriozitou mezi lašskými pokrmy jsou tzv. Štramberské uši. Pečou se z perníkového těsta, sladí se medem a přidává se do nich několik typů vonného koření. Obvykle se potom prodávají zabalené do kornoutků po několika kusech - „uších“. Svým tvarem opravdu připomínají uši a pečou se zde již po dlouhá staletí. Je to v podstatě jistá připomínka válečných trofejí. Připravují se totiž na počest legendárního vítězství štramberských křesťanů nad mongolským vojskem 8. května 1241 v předvečer Nanebevstoupení Páně.

2.8 Významní rodáci Lašska a okolí

František Bartoš (16. 3. 1837 Zlín, Mladcová – 11. 6. 1906 Zlín, Mladcová)

František Bartoš byl dialektolog, folklorista, jazykovědec, národopisec, pedagog, sběratel lidových písní. Proslulá je jeho spolupráce s hudebním skladatelem, lašským rodákem Leošem Janáčkem. Jejich spolupráce se váže zejména k období po roce 1895 - k době, kdy oba vyučovali na starobrněnském gymnáziu. Bartoš měl v Janáčkovy schopnosti velkou důvěru, a tak jej v roce 1889 pověřil sepsáním pojednání o hudební stránce do svých dvou sbírek, do sbírky Národní písně moravské v nově nasbírané, dále rozpravy ke sbírce O hudební stránce národních písní moravských. Mezi další významná díla provázaná s lidovou písní patří např. Kytice národních písní moravských (1890). Roku 1903 vydal sbírku Sto lidových písní československých, která kromě notových záznamů obsahuje také výklady k textům jednotlivých písní i jejich estetický rozbor. V oboru jazykovědy se věnoval Bartoš např. syntaxi. Zpočátku psal díla v němčině. Jeho pojednání o české syntaxi byla uveřejněna v programech těšínského gymnázia r. 1868 a 1869. Z dialektologické práce jmenujme Dialektologii moravskou či Dialektický slovník moravský. František Bartoš pravil: „*Laština je měkká řeč.*“ nebo „*Nemít český národ již spisovné řeči, laštinu bych na ni povýšil*“. (2, s. 15).

Leoš Janáček (3. 7. 1854 Hukvaldy – 12. 8. 1928 Ostrava)

Nejvýznamnějším lašským rodákem byl hudební skladatel Leoš Janáček, o kterém je šířeji pojednáno v kapitole 5.

Obr. č. 2) Leoš Janáček v roce 1928

Sigmund Freud (6. 5. 1856 Příbor – 23. 9. 1939 Londýn)

Sigmund Freud se narodil v moravském Příboru do německy mluvící rodiny židovského původu. Většinu svého života prožil ve Vídni. Byl významným lékařem-neurologem, psychologem a zakladatelem psychoanalýzy. Zemřel v Londýně, kam byl nucen se uchýlit před nastupujícím nacismem.

Jan Nepomuk Polášek (1873 – 1956)

Jan Nepomuk Polášek byl hudební skladatel a pedagog, rodák z Frenštátu pod Radhoštěm. Byl Janáčkovým žákem na brněnské varhanické škole. Vyučoval na gymnáziu a učitelském ústavu ve Valašském Meziříčí. Založil zde také hudební školu a působil jako sbormistr místního spolku. Kromě sběru lidových písní na Lašsku sbíral také lidové písně na sousedním Valašsku a Slovácku. Napsal např. Valašské a lašské jednohlasé písně. Významná je jeho spolupráce s Arnoštem Kubešou, který po Poláškově smrti pokračoval ve sběratelské práci samostatně.

Josef Kresta (14. 7. 1895 Příbor – 11. 5. 1972 Vítkov)

Pod jménem Josef Kresta se příliš nevyskytoval. Používal pseudonym Jan O. Bor. Byl spisovatelem, básníkem, kronikářem a kulturním pracovníkem. Trýznivé životní poměry a smrt matky dohnaly Josefa brzy k samostatnosti, protloukal se svým mladým životem hned několika řemesly, byl zaměstnán u sedláka, natěrače a bednáře. Po vyučení bednářem se stal vrchním bednářem v pivovaru ve Frýdku-Místku. Bednařina pomohla Krestovi dokonce z fronty z první světové války. Byl odtamtud odvolán, když vídeňská firma Dreiholz potřebovala bednáře. Dostal velice slušně zapláceno, bednáři byli tehdy nejlépe placenými řemeslníky. Po skončení první světové války sloužil u II. Příborského praporu jako četař. Později sloužil u ostravské policie. Jako tajný policista, specializující se na úrazy dělníků ve vítkovických železárnách, viděl otřesné příběhy dělnických pracovníků. To jej přimělo napsat knihu Oběti strojů (1931). Knihu vydal pod pseudonymem a postavy dělníků přejmenoval. Policejní ředitelství se však o knize dozvědělo a následovala šikana. Ani ta Krestu neodradila od literární činnosti. Mezi jeho další díla patří Ocúny hald (1932) a kniha z prostředí Podkarpatské Rusi V hladových horách (1933). S manželkou Františkou měl tři syny.

Vincenc Socha (9. 1. 1903 Štramberk – 2. 6. 1970 Frýdek-Místek)

Vincenc Socha byl významný sběratel lidových písní a tanců. Svůj život prožil ve Lhotce pod Ondřejníkem, kde roku 1936 založil národopisný soubor Pilky. Byl řídící učitel lhotecké školy a národopisný pracovník. Byl vlasteneckým kantorem, snažil se v žácích probudit vztah k lidovému umění. Aktivní byl Socha také v mnoha dalších tvůrčích oblastech, např. byl autorem i režisérem řady národopisných pořadů a scén, např. Valašská svatby, Dožínky nebo Kácení máje. Nelze opomenout jeho nezištnou pomoc občanům postiženým německou okupací, kdy podporoval rodiny zatčených a vězněných občanů nejen ve Lhotce, ale i v okolí. Nejrozsáhlejší tvůrčí a vlastenecké snahy V. Sochy tkví v jeho sběratelství písní a tanců, a to zejména na Lašsku. Za tímto účelem spolupracoval s mnoha lidmi, povětšinou rodáky z lašských vesnic, např. s Marií Tobolovou, dále s Anežkou Šenkovou roz. Vašendovou z Mitrovic, s manželi Janem a Anežkou Morisovými z Kozlovic, s manželi Antonínem a Anežkou Kalusovými, též z Kozlovic a také s Františkem Bonušem, tehdejšími lektory Karlovy univerzity, který byl výraznou osobností mezi sběrateli a editory lidových tanců 2. poloviny 20. století. Poskytnul V. Sochovi četné rady při sběru zejména lidových tanců. V. Socha tak nasbíral celkem kolem 1200 písní a 160 tanců. Ty uspořádal do několika sbírek a sešitů. Město Lhotka vydalo zatím tři jeho sešity lidových písní - Lidové písně ze Lhotky pod Ondřejníkem od Marie Tobolové – I. svazek, Lidové písně zpod Ondřejníka od Marie Kalusové – II. svazek a Lidové písně zpod Hukvald od Anežky Šenkové – III. Svazek. Obec vydala k 25. výročí úmrtí v r. 1995 sborník Vincenc Socha život a dílo, věnovaný životu a dílu tohoto významného sběratele, pedagoga a folkloristy.

František Lýsek (2. 5. 1904 Proskovice u Ostravy – 16. 1. 1977 Brno)

František Lýsek byl rodák z Bílovecka. Narodil se do početné rodiny, byl jedním z deseti dětí. Lýskovi rodiče, Ludvík a Marie, byli známi především jako zpěváci na různých venkovských slavnostech a obřadech. František po nich zdědil lásku k hudbě a zpěvu. Studoval na učitelském ústavu ve Slezské Ostravě. Po maturitě nastoupil jako učitel ve Staré Bělé, kde založil pěvecký soubor. Sborovému zpěvu i jeho výuce se dále věnoval v Jistebníku. Ve spolupráci s profesorem J. Šoupalem, dirigentem Pěveckého sdružení moravských učitelů, vytvořil z Jistebnických zpěváčků brzy populární dětský

sbor. V té době se začal věnovat sběru lašských lidových písní, kterých nashromáždil celkem 1500. Poté, kdy Jistebník zabrali Němci, odešel Lýsek do Otrokovic-Baťova, kde pobýval v letech 1938 – 1945. Řídil zde dětský sbor a také místní mužský sbor Moravan. Po válce řídil Brněnský dětský sbor (1945 – 1977), který byl mnohokrát oceněn na domácích i zahraničních soutěžích. V roce 1949 dokončil externě vysokoškolská studia a poté působil na brněnské konzervatoři a na JAMU. Později se také věnoval výchově učitelů hudební výchovy na tehdejší Pedagogické fakultě v Brně. Současně v té době vydal řadu textů zabývajících se hudební teorií, zejména pak hudební aktivitou mládeže. Jako uznání jeho vědecké a pedagogické činnosti mu byl udělen titul doktor věd a umění. Za celoživotní činnost uměleckou a pedagogickou byl Lýskovi jako prvnímu sbormistrovi udělen titul národní umělec (1975). „*Na podnětný a živý odkaz F. Lýska navazuje Cena Františka Lýska pro nejlepší sbormistry dětských sborů, stejně tak jako Nadace F. Lýska, která byla založena v Brně 29. 4. 1994.*“ (10, s. 61)

Zdeněk Burian (11. 2. 1905 Kopřivnice – 1. 7. 1981 Praha)

Zdeněk Burian byl český malíř a ilustrátor dobrodružných knih. Na doporučení malíře a ilustrátora Jana Gotha a malíře a výtvarníka Maxe Švabinského byl přijat na Akademii výtvarného umění hned do druhého ročníku. Je autorem rekonstrukcí vymřelých zvířat a rostlin, kterým se věnoval spolu s paleontologem Janem Augustou. Jeho dílo je velmi rozsáhlé. Navrhl kolem šesti stovek knižních obálek a ilustroval kolem pěti stovek českých vydání knih. Nejčastěji ilustroval knihy Jaroslava Foglara, Rudyarda Kiplinga, Jacka Londona, Karla Maye, Eduarda Štorcha nebo Julese Verna.

Emil Zátopek (19. 9. 1922 Kopřivnice – 21. 11. 2000 Praha)

Emil Zátopek byl významný československý atlet, čtyřnásobný olympijský vítěz ve vytrvalostním běhu, trojnásobný vítěz na mistrovství Evropy a mnohonásobný vítěz mistrovství republiky. Byl manželem dnes čtyřicetileté oštěpařky, olympijské vítězky Dany Zátopkové. Na mistrovství republiky se umístil osmkrát na prvním místě v běhu na 5000 m, dvě první místa získal v běhu na 10 000 m, a pětkrát vyhrál disciplínu zvanou kros. Zároveň se stal prvním člověkem na světě, který uběhl trať 10 000 m pod 29 minut (1. 6. 1954 na Mistrovství Evropy v Bruselu.) Neměl jednoduché dětství, narodil

se do chudé rodiny jako šesté dítě. Než se dostal k atletice, pracoval v útlém mládí v Baťově obuvnické továrně ve Zlíně.

Václav Ptáček (8. 9. 1930 Nový Jičín – 18. 11. 2011)

Václav Ptáček byl sbormistr, pedagog, zakladatel dětského pěveckého sboru Ondrášek, dlouholetý spolutvůrce a dirigent smíšeného pěveckého sboru Ondráš, žák významného pedagoga Františka Lýska. Ptáčkův přínos hudební tvorbě byl z oblasti hned několika žánrů. Od úprav lidových písní přes sborové skladby, zhudebněné texty Jaroslava Seiferta, texty novojičínského básníka Jaroslava Merendy až po jeho významnou tvorbu pro děti. Psal též hudbu k televizním pořadům, známé jsou také jeho skladby z oblasti populární hudby. Byl vynikající klavírista a korepetitor, všestranný člověk se zájmem o kulturní dění. V oblasti hudby byla V. Ptáčkově udělena řada cen, především od Unie českých pěveckých sborů. Za mimořádný přínos pro českou hudbu a sborové hnutí mu bylo uděleno v roce 2000 prestižní ocenění, a to *Cena Františka Lýska* (s. 26), která platí za mimořádné ocenění sbormistrovské činnosti.

Zdeněk Vilém Krulíkovský (3. 8. 1945 Frýdek-Místek)

Zdeněk V. Krulíkovský pochází ze Skalice u Frýdku-Místku. Je zpěvákem, pedagogem, etnografem, publicistou. V devatenácti letech začal na konzervatoři v Ostravě studovat sólový zpěv. Velmi se zaslouhuje o obrodu lašského regionu. Jakožto patriot svého kraje zakládá 15. 9. 1987 v Olomouci spolek Království lašské a je lašskými rodáky symbolicky zvolen lašským králem. Je autorem lašské hymny „*Hola, Laši, doba idě*“ (obr. č. 3), pravidelně vydává časopis Lašský dostavník. V roce 2006 vydal Knížku pro každého Lacha. Jako zpěvák působil např. v pěveckém souboru Smetana nebo také v lašském národopisném souboru Ostravica. Již při studiích byl tři roky v angažmá ve Státním divadle v Ostravě, kde se kromě operního zpěvu věnoval také činohře, nejvíce ovšem operetě. Vojnu absolvoval jako sólista Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého v Praze. Roku 1974 nastoupil do souboru operety Krušnohorského divadla v Teplicích, kde vytvořil za osm sezón řadu předních rolí. Dále působil také v divadlech v Ústí nad Labem, v Těšíně a v Olomouci. V roce 1990 se definitivně vrací na Laško,

kde vyučuje sólový zpěv a hlasovou výchovu na Janáčkově konzervatoři v Ostravě a intenzivně pokračuje v oblasti lašské osvěty.

Hymna Lašska

Zdeňka Víluš Krulíkovský

F (Pochodem)

1. Hole, La-ši, doba i-šš, dy nam tfa zvjestovst,
 2. Zrození zme pod Beskydem, chceme volni byti,
 3. Idém, Leši, po Beskydě horu, do - linečku,

do všechykh střen v širym svjetě na vjedomost všil dať:
 fajne jiedlo, fajne pi-tí furt v hojností mlti,
 zaspivaj-me všeci spolem na pěknú no - te - čku,

ne troskach už zašle slavy zemje Lachuv stava,
 každý počín naši slavy budí lešske plenje,
 zasotu-jme z plnych hrdel spjevů předkův našich,

Redegnat nam z lysu horu velku sílu dava!
 vola na nas: Nápovoltě! Je to naše zemje!
 by vjeděli všeci lude, že zme hrdí La-ši!

Zdeňka Víluš Krulíkovský - 2011

Obr. č. 3) Hymna Lašska

3 Lidová píseň na Lašsku

3.1 Folklor

V minulosti byl obsah pojmu folklor, slovy *Lidové kultury*: „*Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*“ definován jako „*souhrn starobylých obyčejů, tradic, obřadů, narativních projevů, lidových písní a tanců, přísloví, náboženských a filosofických představ vytvářených zpravidla nevzdělaným lidem.*“ S lidovou písní folklor úzce souvisí, neboť též závisí na těsném spojení se způsobem života venkovského lidu. „*Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*“ říká, že za folklor v dnešní době můžeme považovat „*osobité, formálně a obsahově vyhraněné projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury, závislé na tradování a těsném spojení se způsobem života, zvyklostmi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva i městského lidu.*“ Folklorní projevy plní v životě člověka řadu funkcí. Rozlišujeme několik typů folkloru. Např. byly vždy rozdíly mezi folklorem venkovským a městským. Tyto sféry se však vzájemně prolínaly a ovlivňovaly. Folklor můžeme dle zmíněné definice rozčlenit na umění hudební, slovesné, taneční či dramatické, přičemž hudebním folklorem rozumíme spontánní projev lidové hudebnosti. (3, 219)

3.2 Lidová píseň

Úvodní část publikace *Lidová píseň a sborová tvorba* Stanislava Pecháčka mluví o termínu „*lidová píseň*“ jako o pojmu „*Volkslied*“, který pochází z němčiny, a který zavedl v 70. letech 18. století Johann Gottfried Herder. Nahradil tak do té doby obecně používané pojmy „*národní píseň*“, případně „*prostonárodní píseň*“, jejichž význam připadnul písním s vlasteneckým obsahem.“ (13. s. 17)

3.3 Charakteristika lidové písně

Autoři publikace *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*, definují lidovou píseň jako „*hudebně-slovesný, formálně uzavřený útvar, jehož hlavním nositelem a zpravidla i tvůrcem byl venkovský zemědělský lid; obsahovými a formálními znaky odráží povahu kolektivní kultury prostředí, jehož je součástí.*“ (3, s. 485)

Lidová píseň vznikala povětšinou ve venkovském prostředí, samovolně, bez uměleckého záměru. Stanislav Pecháček v publikaci „*Lidová píseň a sborová tvorba*“ jmenuje např. tyto další charakteristiky: *anonymita autora, kolektivnost, ústní tradice a variabilita*.“ Autoři *Národopisné encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* řadí mezi další znaky lidové písně např. také „*synkretičnost*“, kterou rozumí propojení s jinými žánry – např. se zpěvem, tancem či instrumentální hudbou, dále *normativnost, typizaci, časovou stabilitu, vazbu na výroční, rodinné či církevní svátky*“ a „*vazbu na konkrétní životní situace (pracovní proces a další situace v systému života lidového společenství)*.“ (13, s. 17), (3, s. 485)

3.4 Klasifikace lidových písní

Existuje několik typů dělení lidových písní.

Dělení podle „*Lidové kultury: Národopisné encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*“:

- podle věku interpreta (dítě, dospívající, dospělý)
- podle pohlaví interpreta (žena, muž)
- podle prostředí vzniku (venkov, město, vojna, škola)
- podle míry dějovosti (lyrické, lyricko-epické, epické)
- podle religiozity textu světské, světské s duchovními prvky, duchovní)
- podle funkce (obřad, tanec, pastva, Vánoce, Velikonoce)
- podle životní situace (rodina, nemoc, smrt, zaměstnání) (3, 485, 486)

Dělení podle publikace „*Naše lidová píseň*“ Jiřího Horáka

Podle publikace J. Horáka můžeme vymezit druhy lidové písně následujícím způsobem:

1. Pojetí písní v širším slova smyslu:

a) písně znárodnělé – jsou skladby původu literárního, došly obliby ve vrstvách lidových, udržely se tam a tzv. znárodněly, autory písní znárodnělých jsou např. Hanka, Čelakovský, Vacek-Kamenický, Písek, Rubeš, Erben, Svat. Čech

b) písně špalíčkové neboli jarmareční – jsou písně, které vznikaly v selském prostředí, jinak jsou nazývány také písně časové nebo kuplety

2. Pojetí písní v užším slova smyslu

Jedná se o písně, které vznikly ve venkovském prostředí a mají svůj osobitý obsah, ráz, výrazové prostředky i jazyk. Dlouhou dobu, až do 19. stol. žily pouze v ústním podání, od poloviny 19. století je ale přejala všechny vrstvy a dnes tyto písně tvoří pevnou složku naší umělecké i hudební kultury. Písně značí provázení člověka v každé etapě jeho života.

a) písně světské

1. Písně výpravné neboli balady

2. Písně historické

3. Písně lyrické

4. Písně taneční

5. Písně obřadní

b) písně duchovní

1. Písně výpravné neboli legendy

a) Písně lyrické

b) Písně obřadní

c) písně jarmareční a písně kramářské neboli špalíčkové (7, s. 53, 54)

Dělení podle „*Moravských národních písní*“ Františka Sušila

F. Sušil dělí druhy lidové písně v *této sbírce* na následující oddíly:

1. Posvátné

a) lyrické

b) legendy

2. Dějepravné

1. Písně o lásce

a) před oddavkami

b) po oddavkách

c) obecně

5. Písně o rodině

1. Písně při zaměstnání

2. Písně o vojně

3. Písně hospodné

4. Písně žertovné, alegorické a naivní

5. Písně obřadné a pořádné

6. Nová sbírka. V této části dělí Sušil písně takto:

a) legendy

b) lyrické a naučné

2. Dějepravné

3. Milostné

4. Svatební

7. Vojenské

8. Hospodné (18)

3.5 Vokální a instrumentální typ lidové písně

Podle typu lze lidové písně dělit ještě na vokální a instrumentální. Toto dělení je zvláště významné pro oblast Čech a Moravy. Stanislav Pecháček v publikaci *„Lidová píseň a sborová tvorba“* na straně 18 uvádí, že toto dělení jako první formuloval *Robert Smetana*. Podle R. Smetany je instrumentální typ lidové písně charakteristický zejména pro Čechy (též pro přilehlé Bavorsko a Rakousko) a také pro západní Moravu. Její hudební podobu charakterizuje S. Pecháček ve své publikaci tak, že byla *„do značné míry ovlivněna nástrojovou hudbou, konkrétně jejími melodickými a rytmickými prvky.“* S. Pecháček dále uvádí, že instrumentální typ lidové písně *„vykrytalizoval a rozšířil se po celém území v období klasicismu“*, a to svou *„výraznou periodicitou, převahou durové tonality, výstavbou melodií ze stupnicových postupů a rozložených akordů.“* Dalšími charakteristickými znaky je podle Pecháčka také *„její rytmus, který se obvykle „odehrává na dvoudobém nebo třídobém metrickém pozadí.“* Tuto charakteristiku uvádí jako *„častou příčinu nerespektování přízvukových kvalit textové předlohy.“* Pozoruhodným faktem, a to jistě nejen pro zpěváka, je *„až trojnásobný přesah počtu textů nad počtem melodií“*, což má potom za následek časté provádění *„jedné melodie na více textových variant“*. (13, s. 18 - 19)

Vokální typ lidové písně se podle publikace *„Lidová píseň a sborová tvorba“* S. Pecháčka vyskytuje *„na východní Moravě a dále směrem na východ“*. Tyto oblasti byly mnohem méně ovlivněny pronikáním prvků umělé hudební kultury. Lidová píseň vokálního typu má obecně mnohem starší kořeny, oblasti byly totiž mnohem méně ovlivněny pronikáním prvků umělé hudební kultury. Co se symetričnosti týká, dle publikace S. Pecháčka *„Lidová píseň a sborová tvorba“* je vokální typ lidové písně charakterizován jako typ písně s *„menší formovou a taktovou symetričností“*, ve které se z tonálního hlediska *„mnohem častěji objevují nejen mollové tóniny, ale také církevní a folklorní mody“*. Pokud jde o výrazové prostředky související s časem, uvádí S. Pecháček jako příznačnou *„častou nepřítomnost metrického pozadí“*. Rytmus je pak *„řešen recitativním, parlandovým způsobem“* který umožňuje *„respektování rytmických zákonitostí textu.“* Co se týká poměru textů a melodií, pozoruhodná je *„převaha počtu melodií nad texty“*, což má opačný efekt, než je tomu u písně typu instrumentálního. Na rozdíl od českých písní *„se setkáváme se situací, kdy má jeden text více melodických variant“*. (13, s 18 – 19)

3.6 Lidová píseň na Lašsku

Kraj Lašsko je na lidovou píseň velice bohaté. Lašská lidová píseň je charakteristická svou zádumčivostí, melodickou krásou a bohatostí. Nese svou zásluhu na tvorbě podstatné části hudebního folkloru Moravy. Zajímavým a početným oddílem lašských lidových písní jsou koledy a to jak světské, tak duchovní, pro které je charakteristická zajímavá melodika a poetická nálada. O lidových písních i koledách Laška bude podrobně pojednáno v kapitole 4.

3.7 Lidový tanec

Lidový tanec je nedílnou součástí národní kultury. Je to umění se znaky muzickými, mezi které řadíme kromě umění tanečního také umění slovesné, hudební a dramatické. Mezi jeho základní charakteristiky, můžeme stejně jako je tomu u lidové písně, zařadit „*synkretičnost*“ kterou rozumíme propojení s jinými žánry, např. se zpěvem nebo instrumentální hudbou. Umělecké vyjadřovací prostředky lidového tance vytvořily nejširší lidové vrstvy. Krystalizace stylu probíhala po staletí vzájemným ovlivňováním mezi jednotlivými oblastmi, přičemž šlo hlavně o vzájemné ovlivňování mezi městem a vesnicí. (3, s 458, s. 500 – 502)

3.8 Klasifikace lidových tanců

Lidové tance můžeme podobně, jako je tomu u lidové písně, klasifikovat do několika skupin podle různých hledisek. Encyklopedie „*Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*“ uvádí toto dělení:

- podle pohlaví (ženské, mužské tance)
- podle počtu účastníků (sólové, párové, trojicové, skupinové tance)
- podle prostorového utváření (kolové, řetězové, řadové, párové tance + točivé na místě a postupové)
- podle funkčního hlediska (obřadní, společensko-zábavní tance)
- podle vazby na hudební doprovod (tance s vazbou pevnou, polopevnou, volnou)
- podle podstaty tance:
- podle příznačného tanečního motivu (např. vrták, skočná)
- podle pohybově plastického prvku (např. rejdovák)

- podle obsahové náplně (např. furiant, tkadlec)
- podle motivu hry (např. kaplanka)
- podle vystižení rytmické struktury (např. dupák)
- podle proměny metra (např. mateník)
- podle názvu tance – dělení je ovšem považováno za méně spolehlivé, protože jeden název tance může označovat tance rozdílné struktury a naopak (3, s. 500 – 502)

3.9 Lidové tance na Lašsku

Lidové tance na Lašsku jsou všeobecně charakterizovány svou střízlivostí a jednoduchostí v pohybu. Celé tělo, kromě nohou a u několika mála tanců i rukou, není sice při tanci toporné, zároveň ale nedělá žádné doprovodné pohyby, jako je tomu třeba u tanců slováckých nebo valašských. U některých lidových lašských tanců se sice vyskytují tempa živější, tance jsou ale vcelku spíše mírnějšího temperamentu. Např. vykřikování, juchání či jiné doprovodné prvky se u většiny těchto tanců vůbec nevyskytují. Nejsilnějším projevem živosti a temperamentu tanečníků jsou podupy často v podobě vydupnutí na začátku některých tanečních skladeb. Tanečníci tančí za doprovodu zpěváků a muzikantů. Znalost textu písní je považována za nutnou nejen u zpěváků, ale i u tanečníků, přispívala k provedení tance. Nebylo zde výjimkou, že tanečníci zpívali vždy alespoň první sloku písně. (17, s. 7 – 8)

3.10 Muzika k tanci

Lašsko je známé jako kraj cimbalistů. K tanci tedy často hrají cimbálové muziky s malým cimbálem v doprovodu muziky hudecké při sestavě několika houslí, violy, basy a klarinetu. Při domácích tancovačkách se hrává také na harmoniku. Starodávné muziky na Lašsku byly ovšem složeny pouze z těchto nástrojů: housle, basa (kontrabas) a klarinet, cimbál se tehdy vyskytoval jen v některých. Dříve byly také v některých muzikách první housle nahrazovány flétnou a druhé housle (sekund) violou. Zajímavostí je, že hudba při opakování tance mění tóninu a to tím způsobem, že opakování nejčastěji začíná IV. stupněm tóniny předcházející. (17, s. 7)

3.11 Výzva k tanci

Vyzvání k tanci na Lašsku se praktikovalo tak, že chlapec na děvče buďto kývl nebo zavolal. Po skončení tance se taneční pár rozešel na místě, kde tanec skončil (bez jakékoliv poklony). Zvláštní vyznamenání pro děvče bylo, když jej chlapec dovedl k tzv. šenkyšu, což byl v lašském nářečí nálevní pult, a poručil mu nějaké občerstvení, v podobě piva nebo kořalky. Mládež při tanečních zábavách neseseděla. Za stoly bylo vyhrazeno místo pro starší. Děvčata většinou stávala u dveří a chlapci u nálevního pultu. (17, s. 8)

3.12 Nejznámější druhy tanců na Lašsku

Starodávný

Jinak také tzv. „valašský“ nebo „zachodzeny“. Byl na Lašsku nejrozšířenějším tancem. Byl to párový tanec polonézového charakteru, tedy třídobého metra.

Zvrtek

Zvrtek byl velmi rychlý dvoudobý točivý tanec, tzv. předčardášového typu; byl párový – tanečníci stojí proti sobě, tanečník drží tanečnici v pase, ona jeho za ramena.

Čardáš

Čardáš neboli jinak řečeno také „kysucký čardáš“ tančivali obvykle ženy i muži, některé typy čardáše ale tančily pouze ženy. Pokud tančily pouze ženy, bylo to tzv. „babsky“ – v kole.

Skok

Skok, jinak zvaný také „Ondrášův skok“ nebo také „ondraš“ či „hajduch“, byl sólový chlapecký tanec severních Beskyd. Je založen na improvizaci a určité rivalitě (o lepší taneční pohyby) chlapců. Je pro něj charakteristický ostrý výrazný rytmus.

Tance kolové

Jedná se o skupinu tanců, pro které je charakteristickým znakem opakování jednoho tanečního motivu. Tance kolové jsou označovány pro otáčení páru kolem společné osy. Taneční páry tak tančí vlastně pořád dokola, kolem sálu, atp.

Tance figurální

Byly to tance mladšího původu a tančily se obvykle pouze na jeden tanec či nápěv. Mezi tance figurální patří např. čeladensky, zbujan, kalamajka, pilky, vojtek, dymak, kohut, hulan, mazur, šotyšky, šatečkovy, ruska polka nebo požehnany.

Další známé tance na Lašsku

Na Lašsku se vyskytovalo ještě mnohem více tanců. Některé z nich se zároveň řadily mezi tance figurální (např. hulan, dymak, mazur, pilky, požehnany), např. cigan, dezentyr ale obecně rozšířeny nebyly.

Cigan

Tanec cigan je tanec párový, může jej tančit libovolný počet párů. Je středně rychlého charakteru, na dvě doby. Tanečníci stojí ve dvou řadách, přibližně čtyři kroky od sebe vzdálených. V jedné řadě jsou chlapci, v jedné děvčata. Tanečník stojí vždy proti své tanečnici. Všichni mají ruce v bok. Rozestupy v jednotlivých řadách jsou tak velké, aby se všichni tanečníci s rukama v bok mohli volně otáčet. Znázorňuje obrázek č. 4.

C I G A N

Allegretto - mírně rychle (♩ = 112)

V Kr-me-li-ně na do-li-ně su tam ci-ga-ni, su tam ci-ga-ni,
 pro-da-va-ju go-řa-len-ku za dva grej-ca-ry, za dva grej-ca-ry.
 Tra la la la la la, tra la la la la la tra la la la
 la la la la la la tra la la la tra la la la la la
 la la la la la la tra la la la la la la la la la la.

Obr. č. 4) Ukázka lidového tance Cigan

Dezentyr

Dezentyr pomalý tanec dvoudobého charakteru určený pro taneční páry. Postavení je jako při kolovém tanci, držení zavřené. Na první osminu začíná úkrokem obou tanečníků doleva (podle chlapce). Znázorňuje obrázek č. 5.

D E Z E N T Y R

Andante - pomalu (♩ = 76)

Dyž sem ja šel od Ji - či - na chy - ta - li tam de-zen-ty - ra,
 chy - ta - li ho vo - ja - ci, pta - li se mě: „Od kuď si?“

Dyž sem ja šel od milenky ščerkaly mi podkověny,
 ščerkaly mi ščerkaly, černe oči plakaly.

Černe oči, co plačetě, šak vy moje nēbudětě,
 nēbudětě a nēsmitě, darmo na mě si myslitě.

Obr. č. 5) Ukázka lidového tance Dezentyr

Dráteník

Dráteník je tanec pomalého, povětšinou čtyřdobého charakteru. Tančí jej pouze dva páry. Tanečníci stojí proti sobě, podají si pravé ruce, levé dají v bok. Obě dvojice stojí tak, že spojené paže tvoří kříž. Všichni tanečníci přednoží pravou nohu – váha je na patě, chodidlo vztyčeno. V prvních, povětšinou čtyřech taktech, všichni tanečníci pouze stojí na místě a kývají spojenými pažemi a chodidly pravé nohy do stran podle rytmu hudby. Teprve poté začíná samotný tanec, mezi jehož prvky patří kývání pažemi do rytmu, poskoky, tleskání aj.

Řezník

Řezník je tanec velmi rychlého charakteru, dvoudobý. Tančí jej čtyři páry. Začíná tak, že se páry uchopí za ruce a utvoří kruh. Zajímavý je svými rozmanitými prvky, např. poskočnými kroky. Zajímavým prvkem tance je tzv. kukaná. Tanečník stojí za tanečnicí, drží ji zezadu za lokty a vždy, jakoby nenápadně, nakoukne děvčeti přes pravé rameno, hned se ale zase schovává za svoji tanečnici.

Katanak

Katanak má dvě části. Úvodní, čtyřdobá, se tančí volně, dvoudobé pokračování potom živě. Tančí jej dvojice po kruhu. Začíná tak, že tanečníci stojí proti sobě, drží se za pravé ruce, levé dají v bok. Dále tanec pokračuje tak, že děvče pomalými kroky ustupuje, chlapec za ním postupuje dlouhými dvanácti kroky, dále se pokračuje opět v páru. Specifickým prvkem tance je např. podupávání na místě.

Sviňak

Tančí se středně rychle, jedná se o tanec dvoudobého charakteru. Tančí jej dvojice. Tanec začíná v pozici tak, že děvče stojí vedle chlapce po jeho pravé straně. Vnitřní ruce spojí v připažení, vnější ruce dají v bok. Charakteristickým prvkem jsou např. poskočné kroky na 2. dobu.

Shnily

Je to starý tanec, kterým se dříve zahajovala každá svatební taneční zábava. Tanec má dvě fáze. První fáze je pomalejšího tempa a třídobého metra. Druhá část je rychlejší a je obvykle ve dvoudobém taktu. K tanci nastupují tanečníci postupně. Zahajují jej starosvati (družbové). Když začne hrát hudba, vybere si každý starosvat

jednu tanečnici a zavede ji doprostřed kola. Po několika taktech tanečních kroků a otoček zavede starosvat svou tanečnici jinému tanečnickovi a sám vyzývá k tanci jinou tanečnici. Tyto proměny se opakují tak dlouho, dokud se na tanečním parketu neocitnou všechny přítomné ženy. Tanečník si poslední ženu, kterou vyzval k tanci, již ponechá jako svoji tanečnici. Jeden z tanečníků dá muzikantům znamení a začíná druhá fáze tance, kdy hudba začne hrát rychlým tempem dvoučtvrt'ovou melodii tance. Všichni tanečníci pak takto tančí polku. Část ve dvoučtvrt'ovém taktu se může několikrát opakovat. Znázorňuje obrázek č. 6.

Obr. č. 6) Ukázka lidového tance Shnily

Šotyška

Šotyška je středně rychlý tanec dvoudobého charakteru. Postavení je jako u kolového tance, držení polootevřené. Tanec začíná dvěma přísuvnými kroky vpřed (1. takt), ve 2. taktu následují dva přísuvné kroky vzad. Ve 3. a 4. taktu následuje polka dokola, držení zavřené. Tyto čtyři takty se stále opakují. Znázorňuje obrázek č. 7.

Obr. č. 7) Ukázka lidového tance Šotyška

(9, s. 9 – 38)

3.13 Sběr lidových písní a tanců na Lašsku

O sběr lidových písní a tanců v regionu Lašsko se zasloužili především Leoš Janáček, František Bartoš, Vincenc Socha a František Lýsek. Sběratelem lašských písní byl také Janáčekův žák, Jan Nepomuk Polášek (u všech napíšu číslo kapitoly - rodáci). Mezi další sběratele patřila Zdeňka Jelínková, která se kromě regionu Lašsko zaměřovala také na Slovácko, Valašsko, Slezsko a Hornácko. Sbírala nejčastěji lidové tance, dětské hry a říkadla. Spolupracovala např. se sběratelem Karlem Vetterlem. Výsledkem jejich spolupráce (1955 – 1960) byla dvousvazková regionální monografie Lidové písně a tance z Valašskokloboucka.

4 Lašské lidové písně a koledy

4.1 Hudební charakteristika lašských lidových písní

Východiskem ke zkoumání dané problematiky byly písně z lašského regionu obsažené ve sbírce F. Sušila Moravské lidové písně. (18)

Na základě rozboru lašských lidových písní ze Sušilovy sbírky Moravských lidových písní můžeme uvést tato fakta. Nejvíce lidových písní Lašska pochází z oblasti Příborska. Přímo z Příboru pochází přibližně na sedmdesát písní. V přilehlých vesnicích Příboru bychom též našli nespočet písní, v každé vsi alespoň čtyři. Konkrétně čtyři písně pochází z Rybího u Příboru, čtyři písně jsou např. také z Janovic u Příboru. Po třech písních najdeme v Kopřivnici, ve Lhotce či v Rychalticích u Příboru, po dvou písních v Klokočově u Příboru, po jedné písni potom v Lichnově, Myším, Skotnici, Lošticích či Moštěnicích u Příboru.

Třináct písní pochází z Hošťálkovic u Ostravy, deset ze Sklenova, osm z Ostravy. V Ostravici, Metylovicích, Paskově, Pozlovicích či v Janovicích u Příboru bychom našli vždy po 5 písních, po 2 potom v Kozlovicích, ve Frýdlantu nad Ostravicí či v Janovicích u Frýdlantu.

Většina písní je psána ve 3/4 taktu, poměrně velký počet písní se vyskytuje ve 2/4 taktu, několik písní je psaných v taktu celém a minimální počet písní v taktu šestiosminovém. Jiné druhy taktů se u lašských lidových písní nevyskytují. V taktu 3/4 nacházíme 67 procent z celkového počtu písní, v taktu 2/4 nalézáme 26 procent písní, 5 procent písní je v taktu celém a 2 procenta v taktu šestiosminovém.

Obvyklé jsou pro písně na Lašsku tóniny dur, moll či různé mody – konkrétně lydický, mixolydický, dórský, cikánský moll - či písně dur-mollového charakteru. Např. z celkového počtu 157 dohledatelných písní na Lašsku můžeme nalézt 64 písní v dur, 49 písní v moll, 19 písní v lydickém modu, 19 písní v mixolydickém modu, čtyři písně v modu dórském, jednu píseň v cikánském moll a jednu píseň dur-mollového charakteru. Téměř 18 procent z celkového počtu písní kolísá v tónině. Časté tóninové kolísání a

někdy nesnadné určení, zda se jedná o starou církevní tóninu o modulaci, popř. o alteraci, ovlivnilo Janáčka při harmonizaci lidových písní.

Originalitu lašských písní mohou také dobře vystihnout jejich začátky, které jsou nejčastěji tvořeny stupňovými postupy se začátkem na tónice (48 písní), častý je kvartový krok od spodního 5. stupně k tónice (28 písní) a kvinta od prvního stupně (21 písní). Další intervaly v úvodu písní: velká tercie (16 písní), malá tercie (11 písní), vrchní tercie (4 písně), kvintakord (12 písní), 1. - spodní 5. stupeň (7 písní), 3. stupeň (7 písní), 5. stupeň (4 písně), 8. - 1. stupeň (3 písně), spodní 7. stupeň (2 písně), jedna píseň začíná m. 2, č. 8, rozšířeným kvintakordem, terciovým krokem od spodního 5. stupně k 7. stupni, sestupným kvintakordem.

4.2 Hudební charakteristika lašských lidových koled

Východiskem ke zkoumání dané problematiky byly písně z lašského regionu obsažené ve sbírce P. Svobody Zpěvy doby vánoční.

Na základě rozboru koled ve sbírce Zpěvy doby vánoční Pavla Svobody můžeme uvést tato fakta. Ve sbírce najdeme celkem 15 koled, které jsou původem z Laška. Koledy jsou psány v původním lašském nářečí. Jmenovitě jsou to koledy A já, bača, Kolednice idú, Přiběželi do Betléma, Něněchtě nas dlúho stati, Něsemy vam tu novinu, Tak jsem počal, Koleda je ve Vanoce, U suseda nova staňja, Slava tobě, Pasli sme ovečky, K Ježíškovi do Betléma, Kristus Pán se narodil, Když se náš Pan (možno najít i pod názvem Útěk Panny Marie), Aj, dnes v Betlémě, Aj, pojedzeme. (19, s. 10, 13, 15, 95, 97, 101, 104, 136, 138, 153, 177, 195, 219)

Koledy jsou převážně původem z Příborska, Štramberska či Ostravska, a to konkrétně z okolí měst Příbor, Štramberk, Ostrava, Frýdlant nad Ostravicí, Tichá, Sklenov, Brušperk, Bělá na Ostravsku, Trnávka na Příborsku či Klokočov u Příbora. U některých koled nejsou uvedena přímo města, jsou označeny pouze jako např. „z Příborska“ či „z Ostravska“. Některé koledy jsou ještě méně specifikované, jsou označené pouze jako „z Laška“.

Z patnácti jmenovaných koled je třináct v durové tónině.

Co se druhu taktů týká, převážná většina koled ve sbírce Zpěvy doby vánoční je buďto ve dvoučtvrťovém nebo ve tříčtvrťovém taktu. Dalšími takty, které se u lašských koled objevují, je takt šestiosminový nebo takt celý. Těchto koled je ovšem, oproti zmíněným, minimálně.

Pro lašské koledy jsou charakteristické začátky na prvním stupni, který obvykle přechází v tercii a následně jde ke kvintě. Souhrnně bychom mohli obvyklé začátky koled charakterizovat tak, že jsou postaveny na tonickém kvintakordu. Dále se vyskytují začátky na primě, která dále přechází ve spodní sedmý stupeň a na primě, která jde ke spodní kvartě. Další možností je také začátek na spodní kvintě skladby, na tercii, či začátek jdoucí stupňovitým či stupnicovým postupem. Tyto začátky jsou ale mnohem méně obvyklé než začátky postavené na tónickém kvintakordu.

5 Leoš Janáček

„Držím se kořenů života našeho lidu; proto rostu a - nepodlehnu!“ (20, s. 6)

Leoš Janáček, celým jménem Leo Eugen Janáček, byl významným hudebním skladatelem, dirigentem, sbormistrem Besedy brněnské, folkloristou, pedagogem, dokonce působil také jako publicista, založil Hudební listy. Byl žákem P. Křížkovského. Spolu s A. Dvořákem je ve světě našim nejhranějším autorem. Z hlediska dějin hudby můžeme Janáčka řadit do několika hudebních směrů či žánrů. Obecně je řazen do skladatelské generace české hudební moderny, zároveň je ale vnímán i jako představitel novoromantismu nebo expresionismu. Jeho originalita z části tkví v jeho osobité melodice. Ve zdánlivě jednoduchých harmoniích jsou často obsaženy kvartové akordy, v melodice můžeme najít sekundové či kvartové postupy. Janáčková hudebně folkloristická činnost se vyvíjela souběžně s jeho činností skladatelskou. Studium rytmiky a intonace jej přivedlo k vytvoření proslulé nápěvkové teorie. Chápal ji jako výraz celkového duševního stavu člověka. Nápěvky mluvy, které si zapisoval do notýsku, potom převáděl do hudby. Zpočátku nebyla těmto jeho poznámkám v notýsku přikládána příliš velká vážnost. Právě nápěvková teorie ovšem pomohla skladateli např. vystihnout realistické dialogy v operách a celkově učinit základ skladatelova originálního, hluboce realistického hudebně dramatického slohu. L. Janáček odmítl dosavadní vzory a vydal se cestou, po které dosud nikdo nešel. Na jeho originalitu nebylo možno plynule navázat.

5.1 Janáčková tvorba na Hukvaldech

Janáček se na Hukvaldech narodil a po celý život se tam vracel. Do svého rodiště se rád navracel zejména pro svůj blízký vztah k lidové písni. L. Janáček na Hukvaldech strávil část svého dětství, a to do roku 1865, než nastoupil do fundace starobrněnského kláštera, kde studoval u P. Křížkovského. Na Hukvaldech Janáček s oblibou trávil Vánoce, Velikonoce či jiné svátky, nebo také prázdniny. Měl zde mnoho přátel, se kterými se po příjezdu pravidelně setkával. Jeden z takových spolků byl např. tzv. Kroužek pod akátem (obr. č. 8). V roce 1921 kupuje Janáček od své švagrové, vdovy po zemřelém bratru Františkovi, na Hukvaldech dům a tráví zde poslední léta svého života (obr. 2, s. 23). Na Hukvaldech vznikla řada Janáčkových děl.

Lašské tance

Lašské tance psal L. Janáček pod vlivem Dvořákových Slovanských tanců a také Smetanových českých tanců. Zrod Lašských tanců měl několik etap. Celá věc začala tak, že v letech 1889 – 1890 psal Janáček Valašské tance. Skladba žila pod tímto názvem až do roku 1893, kdy ji Janáček na popud F. Bartoše přejmenoval na Lašské tance. Pořadí tanců nebylo zpočátku pevně stanoveno, stejně tak jako nástrojové obsazení. Výsledná podoba skladby vznikla ve dvacátých letech dvacátého století. Lašské tance jsou suita o šesti částech, zahrnující šest tanců – Starodávňý, Požehnaný, Dymák, Druhý starodávňý, Čeladenský a Pilky. V závěrečné části posledního dílu suity použil Janáček jako hlavního tématu obměnu písně Už ty pilky. Tak jako měly Lašské tance několik etap vzniku, měly také několik etap provedení. 21. 12. 1889 byly provedeny dva tance, Zabili Matúška a Ach, já zarmúcená, které byly původně zamýšlené jako části Valašských tanců a byly provedeny jako dějový balet. Tyto dva tance byly provedeny taktéž v roce 1890. V tomtéž roce vydala firma Bursík a Kohout Valašské tance op. 2, ve které byly pouhé dva tance Starodávňý (první) a Pilky, a které jsou později součástí Lašských tanců. V listopadu 1924 se v Brněnském divadle uskutečnilo koncertní provedení Lašských tanců. Koncert se konal v pořadatelské Kлубu moravských skladatelů. (obr. č. 11). Účinkoval orchestr brněnského Národního divadla, dirigoval Fr. Neumann. Dílo již obsahuje šest nám dnes známých tanců. Koncertní provedení se v tom samém obsazení uskutečnilo též v roce 1925 na počest Janáčkových sedmdesátin. V kodifikovaném pořadí, tedy tak, jak dílo známe dnes, jsou však tance poprvé provedeny v roce 1926 v Praze. Provedení se ujala Česká filharmonie opět pod taktovkou Fr. Neumanna.

Obr. č. 8) Kroužek pod akátem

Ukvaldská lidová poezie v písních

Ukvaldská lidová poezie v písních je Janáčkovovo dílo z roku 1898. Jedná se o písňový cyklus úprav lidových písní s průvodem klavíru. Dílo mělo premiéru 18. 12. 1898 na koncertě Vesny, cyklus vyšel následujícího roku tiskem u A. Píši. Součástí této sbírky je šest lidových písní pro smíšený sbor (Ondraš, Ondraš, Ty ukvalsky kosteličku, Na tych fojtovyh lukach, Ty Ukvalsky kosteličku, hej!, Pan Buh vam zaplat' a Fojtova Hanka). Jedná se o klasické, harmonicky průzračné čtyřhlasé úpravy sborových skladeb. Všechny jsou homofonní, kromě Fojtovy Hanky, kde je využito imitační techniky. Úprava šesti lidových písní byla věnována Pěvecko-čtenářskému spolku v Hukvaldech. Premiéra se uskutečnila posmrtně, 3. 7. 1944 na Hukvaldech, tedy v den Janáčkových narozenin, bylo by mu 91 let.

Mládí

1924 zkomponoval Janáček suitu Mládí pro dechový sextet s následujícím nástrojovým obsazením: flétna, hoboj, klarinet, lesní roh, fagot a basový klarinet. Jedná se o skladbu formy ABA. Skladatel při psaní vzpomíná na léta strávená ve starobrněnském klášteře. Premiéra skladby se konala 21. 10. 1924 v Brněnském divadle za přítomnosti autora.

Příhody lišky Bystroušky

Operu Příhody lišky Bystroušky začal Janáček skládat roku 1921 na vlastní libreto podle románu Rudolfa Těsnohlídka. Román Rudolfa Těsnohlídka ovšem nenesl název Příhody lišky Bystroušky, nýbrž Příhody lišky Bystronožky. Kniha byla opatřena kresbami Stanislava Lolka, se kterým se Janáček setkal již roku 1910 na výstavě v Praze. Janáček upravuje libreto tzv. Lišky Bystroušky do roku 1922, operu potom dokončuje v roce 1923. Premiéra opery se konala 6. 11. 1924 v Brně pod taktovkou Fr. Neumanna. O režii se postaral Ota Zitek.

Věc Makropulos

V listopadu 1924 zahájil Janáček práci na opeře Věc Makropulos. Operu komponoval na vlastní libreto podle stejnojmenné hry Karla Čapka. Premiéra se konala 18. 12. v Národním divadle v Brně.

Symfonie Dunaj

Na symfonii Dunaj začal Janáček pracovat na Hukvaldech v roce 1923. Kompozici přerušil v roce 1925 a symfonii nikdy nedokončil.

Říkadla

Říkadla, neboli také Říkadla pro devět hlasů a komorní soubor je skladba o 19 částech, kterou Janáček zkomponoval roku 1926. Říkadla řadíme k Janáčkově komorní tvorbě. Jedná se o skladbu pro smíšený sbor a malý orchestr, který je opatřen nástroji: okarína, dvě flétny (s tím, že druhá flétna střídá flétnu s piccolou), dva klarinety, dva fagoty (s tím, že druhý fagot střídá fagot s kontrafagotem), dětský bubínek a kontrabas.

5.2 Janáček a folklor

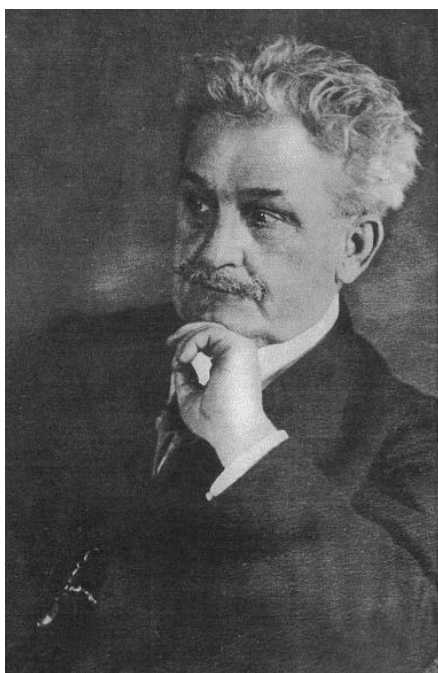
Moravský folklor spolu s nápěvkou mluvy jsou podstatou Janáčkovy umělecké proměny. Janáčková tvorba se na základě jeho zájmu o folklor rozdělila do třech etap. V první etapě, která probíhala od roku 1873, píše Janáček sborová díla na lidové nápěvy. Začíná zde spoluprací s dialektologem Františkem Bartošem, se kterým potom od r. 1886 vyučuje na starobrněnském gymnáziu. V 80. letech také pořádá přednášky o lidové písni a začíná se sběrem lidových písní a tanců rodného kraje. V této době rovněž píše operu *Její pastorkyňa*. Ve druhé etapě vývoje, která trvá od roku 1895 (roku, kdy Janáček navštívil Národopisnou výstavu v Praze) (obr. č. 9), pracuje Janáček tvůrčím způsobem s nápěvkou lidové mluvy a píše závažná operní a kantátová díla. 1889 – 1890 vznikají Valašské tance, které 1893 přejmenoval na Lašské tance (5.1). V této době vznikají také díla: *Moravská lidová poezie v písních* (1892, 1901) a *Ukvaldská lidová poezie v písních* (1898), jejíž součástí je šest lidových písní pro smíšený sbor (5.1). Vznikají také sbory bez použití lidového nápěvu – dětský sbor *Kačena divoká* na text F. Sušila a mužské sbory *Ach, vojna, vojna*, *Ó, láske*, *Výhrůžka*. Jeho zájem o folklor podnítila výše zmíněná Národopisná výstava (1895) a ještě dříve také Jubilejní výstava (1891). Ve třetím období Janáčkovy tvůrčí činnosti má premiéru *Její pastorkyňa* (1916). Období končí v roce 1918. Ve třetí etapě vývoje celkově umělecky přehodnocuje folklorní materiál a podřizuje jej stylu hudební práce této vývojové etapy. Vznikají vrcholná díla hudebně dramatická, kantátová, symfonická a komorní. V roce 1889 byl Janáček F. Bartošem pověřen sepsáním pojednání o hudební stránce do svých dvou sbírek, do sbírky *Národní písně moravské* v nově nasbírané a rozpravy ke sbírce *O hudební stránce národních písní moravských*. Spolupracuje také s Lucií Bakešovou, sběratelkou lidových tanců, se kterou sestavil roku 1889 *Královničky* pro zpěv a klavír. Svůj teoretický a badatelský zájem o lidovou kulturu zvyšuje Janáček také pod vlivem O. Hostinského. Janáčková sběratelská činnost sice končí v roce 1906, ale zájem o folklor přetrval i nadále. Janáčkovu hudebně folkloristické dílo patří k tomu nejhodnotnějšímu, co bylo u nás v této oblasti vykonáno.

Obr. č. 9) Leoš Janáček v roce 1895

5.3 Tvorba sborová a kantátová

K nejvýznamnější Janáčkově sborové tvorbě patří zmíněné Ukvaldské písně pro smíšený sbor a dále díla, která jsou často označována za sborová dramata. Jsou to mužské sbory na texty Petra Bezruče Kantor Halfar, Maryčka Magdónova a Sedmdesát tisíc. Dalším významným mužským sborem je Potulný šílenec, který byl napsán podle předlohy básníka Reinharda Thákura. Janáčkovy ženské sbory zvané Hradčanské písničky mají tři části – Zlatá ulička, Plačící fontána a Belveder. K jeho kantátové tvorbě patří tato díla: Amarus, Zápisník zmizelého, Na Soláni Čarták, Věčné evangelium.

Obr. č. 10) Leoš Janáček

5.4 Další oblasti tvorby

Další oblasti tvorby, které L. Janáček (na obr. č. 10, 11 a 12) za svůj život obsáhnul, byly tyto - již zmíněná tvorba operní, významná je jeho tvorba sborová, také tvorba kantátová, o jeho tvorbě symfonické, vokální či tvorbě pro jednotlivé nástroje, ať už koncertní či komorní, např. pro klavír či housle, nemluvě. Kromě již zmíněné Její pastorkyně bychom neměli opomenout žádnou z jeho oper, ani jeho prvotinu Šárka podle předlohy J. Zeyera či folklorní operu Počátek románu napsanou podle předlohy G. Preissové. Další operním dílem je opera Osud, kterou psal na vlastní námět (1903 – 1904), Výlety páně Broučkovy podle předlohy Svatopluka Čecha (1908 – 1917). Všechny poslední opery se dotýkají smyslu života – Káťa Kabanová (1919 – 1921), kterou napsal podle Ostrovského Bouře, Příhody Lišky Bystroušky (1921 – 1923) na libreto R. Těsnohlídka, Věc Makropulos (1923 – 1925) na motivy Karla Čapka, Zápisky z mrtvého domu (1927 – 1928) podle F. M. Dostojevského. L. Janáček je také autorem národopisného baletu Rákos Rákoczy. Samostatným dílem je také Glagolská mše, mše na staroslověnské texty.

Obr. č. 11) Leoš Janáček a Klub moravských skladatelů

Leoš Janáček a Klub moravských skladatelů (stojící zleva Vilém Petrželka, Josef Löwenbach, Ludvík Kundera, Václav Kaprál, Břetislav Bakala, Jaroslav Kvapil, sedící zleva František Neumann, Leoš Janáček, Jan Kunc), v okně Zdeňka Janáčková, 192

Obr. č. 12) Leoš Janáček, Otakar Ševčík a A. B. Lipkin, 1927

6 Závěr

Ve své práci jsem se pokusila postihnout charakteristiky lidové písně na Lašsku a zjistit, jakým způsobem se lašská lidová píseň odráží ve tvorbě Leoše Janáčka.

Lidová píseň spoluutváří kulturní dědictví regionu a zároveň upevňuje ideje lašského národa. Proto jsem se v jedné z úvodních kapitol zaměřila na projevy lidové kultury. Pozornost jsem zde věnovala zvláště lidovým tradicím, lašskému kroji, lidové architektuře, obecné charakteristice lašského nářečí, folklorním souborům včetně jejich popisu a významným osobnostem narozeným v lašském regionu. Při studiu projevů lidové kultury jsem zjistila, že lašské národní identity jsou tvrdě vydobyte a že existenci lašského regionu nelze brát vlastně vůbec automaticky.

V dalších kapitolách jsem se v návaznosti na obecnou charakteristiku folkloru a lidové písně zabírala charakteristikou lašských lidových písní včetně podrobné charakteristiky lašského lidového tance. Na základě rozboru jsem se zabývala hudební stránkou lašských lidových písní a lašských lidových koled a pokusila se vystihnout mnohá její specifika.

Poslední kapitola této práce je zaměřena na tvorbu Leoše Janáčka s důrazem na jeho tvorbu folklorní a na díla, která napsal na rodných Hukvaldech.

Vždy jsem obdivovala originalitu Janáčkovy tvorby, ale nikdy jsem se nedobrala závěru, čím je jeho tvorba tak výjimečná i specifická zároveň. Po vypracování teoretické a praktické části této práce se mi naskytla odpověď. Příčinou originality Janáčkovy tvorby je sice do značné míry specifická lašská lidová hudba. Originální nebyl totiž jen na základě inspirace v lašskou lidovou hudbu, nenapodobitelnost tkví i přímo v Janáčkově osobnosti. Specifika jeho tvorby se tedy úplně zobecnit nedají. Troufám si ale říci, že Leoš Janáček může být inspirací pro nás i další generace a že k jeho tvorbě, hluboce zakořeněné v lašském regionu, si každý, kdo o to usiluje, může najít svou cestu.

7 Seznam použitých informačních zdrojů:

- 1) BARTOŠ, František. *Národní písně moravské*. 2. vyd., 1. vyd. v Erm. Praha: ERM, 1995. 141 s. ISBN 80-85913-05-4.
- 2) BARTOŠ, František (1837-1906) : *životopisný medailónek ke 150. výročí narození pedagoga*. Praha: Ústav školských informací při MŠ ČSR, 1987. Postavy české pedagogiky, sv. 6. 17 s.
- 3) BROUČEK, Stanislav, JEŘÁBEK, Richard, TYLLNER, Lubomír. *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 1. vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. 634 s. sv. 2. ISBN 978-80-204-1712-1.
- 4) ČERNUŠÁK, Gracian. *Dějiny evropské hudby*. 5., přehl. a dopl. vyd. (v Pantonu 3. vyd.). Praha: Panton, 1974. 512 s.
- 5) DRESLEROVÁ, Naděžda, Vladislav TUREK a Ivo STOLARÍK (eds.). *O Janáčkových Hukvaldech*. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě, 1984. 34 s. Hudební edice VMP. Řada E.
- 6) FIRKUŠNÝ, Leoš. *Janáčkův život*. 1. vyd. Praha: Igor Holub, 2005. 136 s.
- 7) HORÁK, Jiří. *Naše lidová píseň*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1946. Za vzděláním, sv. 1. 153 s.
- 8) JANÁČEK, Leoš, PŘIBÁŇOVÁ, Svatava (ed.). *Thema con variazioni: korespondence s manželkou Zdeňkou a dcerou Olgou*. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2007. 450 s. ISBN 978-80-86385-36-5.
- 9) JANÁČEK, Leoš, STOLARÍK, Ivo (ed.). *O sbírání lidových písní*. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě, 1979. 31 s. Hudební edice VMP. Řada D.
- 10) KUČTA, Zdeněk. *Významní rodáci a osobnosti Bílovecka*. Bílovec: Město Bílovec, 2009. 216 s. ISBN 978-80-254-6373-4.
- 11) LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy / Jiřina Langhammerova ; [photography Jakub Langhammer ; cover and typo Vladimír Vimr]*. Praha: Lidové noviny, 2004. 307 s. ISBN 8071065250.
- 12) *Lašská brána Beskyd: Kopřivnice - Štramberk - Příbor - Hukvaldy : mapa*. Praha: Kartografie Praha, c2008.

- 13) PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. 317 s. ISBN 978-80-246-1830-2.
- 14) PROCHÁZKOVÁ, Jarmila. *Janáčkovy záznamy hudebního a tanečního folkloru*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2006. ISBN 80-85010-87-9.
- 15) PŘIBÁŇOVÁ, Svatava. *Leoš Janáček*. Praha: Horizont, 1984. 106 s.
- 16) PUSTKA, Antonín, Ivo STOLARŽÍK a Cyril BUZEK. *Pamětníci Leoše Janáčka Antonín Pustka, Cyril Bužek*. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě, 1979. 24 s. Hudební edice VMP. Řada D.
- 17) SOCHA, Vincenc. *Lidové tance na Lašsku*. I. díl. Lhotka: V. Socha, 1948. 38 s.
- 18) SUŠIL, František (ed.). *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými*. 3. vyd. Praha: Čin, 1941
- 19) SVOBODA, Pavel. *Zpěvy doby vánoční*. Praha: Editio Supraphon, 1992. 255 s. ISBN 80-7058-295-2.
- 20) TRKANOVÁ, Marie a Marie STEJSKALOVÁ. *U Janáčků*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998. 154 s. ISBN 8086137112.
- 21) VEJBOROVÁ, Petra. *Folklor ve výuce hudební výchovy na druhém stupni základních škol* [online]. 2012 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/122179>. Vedoucí práce Jana Veverková.

8 Seznam příloh

Příloha 1 – Notové ukázky lašských lidových písní z knihy O Janáčkových Hukvaldech

- 1) Husličky javorove (s. 57)
- 2) Ty ukvalsky kosteličku, hej (s. 58)
- 3) Zabludila kravarečka v lese (s. 59)
- 4) Na Fojtovych lukach (s. 60)
- 5) Co stě tu, děvčatka (s. 61)

1) Husličky javorove

HUSLIČKY JAVOROVÉ

Husličky ja-vo-ro-ve, jak vy pě - kně hra je - tě;

a jak my domu při - jděm, vy, že-ni-čky, nam lá-je - tě.

10 sec.

Husličky javorové,
jak stě nam pěkně hraly
a jak sme domu přišli
ženičky nam hrubě laly.

2) Ty ukvalsky kosteličku, hej

TY UKVALSKY KOSTELIČKU, HEJ

Vychazaju z tebe panny, hej,
vychazaju z tebe panny,
všechny bile jak anděli.

Jedna byla cela bila, hej,
jedna byla cela bila
a to byla moje mila.

Druha byla ešče bilši, hej,
druha byla ešče bilši
a to byla nejmilejší.

Třeti byla jako obraz, hej,
třeti byla jako obraz,
gdyž mě něhceš, hrom tě rozraz.

Hrom tě rozraz na dvě strany, hej,
hrom tě rozraz na dvě strany
pro falešne milovani.

3) Zabludila kravarečka v lese

ZABLUдила KRAVAREČKA V LESE

za-blu-di-la kra-va-re-čka v le-se, za-blu-di-la
kra-va-re-čka v le-se a gdo ji tam
a gdo ji tam sni-da-ni po ně-se?

34 sec.

Nis ji ho ty, přešvarny synečku,
volaj, hledaj,
švarnu kravarečku.

Už sem zešel cele hory i les
a ešče sem
kravarky nĕnalez.

Nalez sem ju při jednym jezerku,
ona prala
košulenu tĕnku.

Komu ty to, ma dĕvečko pereš?
A to tobĕ, muj synečku,
že mĕ sobĕ vezmeš.

4) Na Fojtových lukách

NA FOJTOVÝCH LUKÁCH

Na fo-jto-vých lu-kách pěkná stu-de-ne-čka,
na-pa-ja tam kravy švarna kra-va-re-čka. Kra-vi-čky tam
na-pa-ja, na sy-ne-čka če-ka-va švarna kra-va-re-čka.

42 sec.

Už všechny kravičky,
už su napojene,
ale kravarečka
jich domu něženě.
Kravy domu něhnala,
na synečka čekala
švarna kravarečka.
 Syneček nepřišel,
darmo ho čekala,
sama kravarečka
kravy domu hnala.
Falešny si synečku,
oklamal si děvečku,
švarnu kravarečku.

5) Co stě tu, děvčatka

CO STĚ TU, DĚVČATKA

Co stě tu, dě-vča-tka, při-šly dě-lat?

Při-šly stě do šen-ku dŕ-ry vy stať?

Ně-ma-tě ža-dna sve-ho ga-la-na,

mo-že vas, dě-vča-tka, za to být haň-ba

15 sec.

Co stě tu, mladěnci, přišli dělat?
 Přišli stě k muzice, musitě stať.
 Němatě žaden kuska galanky,
 edem šenkyřovi tlučetě žbanky.